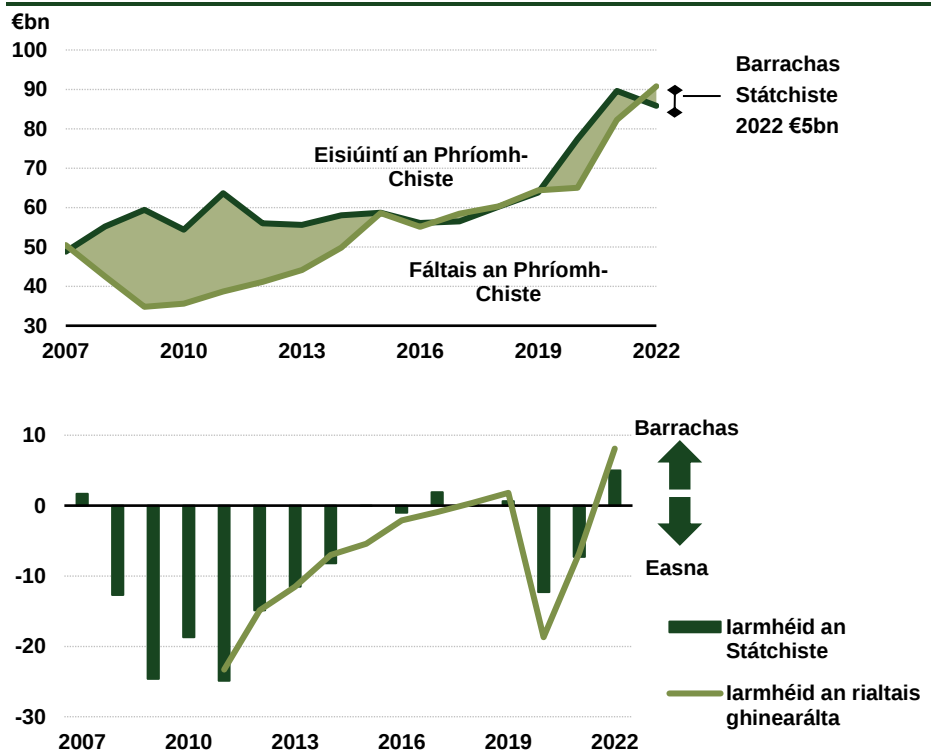

1 Toradh airgeadais an Stáitchiste don bhliain 2022

Achoimre fhioscach

- 1.1 Íoctar ioncam uile an Stáit isteach i bPríomh-Chiste an Stáitchiste mura gcinntear a mhalairt de réir dlí.¹ Is chun caiteachas ar sheirbhísí Stáit a mhaoiniú go príomha agus chun fiachas an Stáit a sheirbhísiú a úsáidtear eisiúintí ón bPríomh-Chiste.
- 1.2 Léiríonn na Cuntais Airgeadais bhliantúla na fáltais isteach sa Phríomh-Chiste agus na heisiúintí uaidh, in éineacht leis na mionsonraí maidir le hiasachtaíocht ar thug Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta (GBCN) fúithi thar ceann an Stáit.²
- 1.3 Bhí barrachas an Stáitchiste beagán faoi bhun **€5 billiún** in 2022. Léirigh sé sin feabhas suntasach ar iarmhéid an Stáitchiste ón easnamh €7.4 billiún a tuairiscíodh in 2021 (féach Fíor 1.1). Ba iad na harduithe ar ioncam cánach in 2022 agus an laghdú ar chaiteachas a bhain le paidéim Covid-19 ba chúis leis an bhfeabhas de bheagnach €12.4 billiún.

Fíor 1.1 Fáltais agus eisiúintí an Phríomh-Chiste, agus iarmhéideanna an Stáitchiste agus an rialtais ghinearálta, 2007 go 2022^a

1 Áirítear le hioncam an Stáit nach n-íoctar go díreach isteach sa Phríomh-Chiste, mar shampla, fáltais Árachais Shóisialaigh Phá-Choibhneasa (ÁSPC) a íoctar isteach sa Chiste Árachais Shóisialaigh.

2 Is ionann na hidirbhearta a thaifeadtar sna Cuntais Airgeadais agus thart ar 80% d'ioncam agus caiteachas iomlán an rialtais ghinearálta.

Foinse: Cuntais Airgeadais, 2007 go 2022 (iarmhéid an Stáitchiste). An Phríomh-Oifig Staidrimh: Cuntais Airgeadais, Aibreán 2023 (iarmhéid an rialtais ghinearálta).

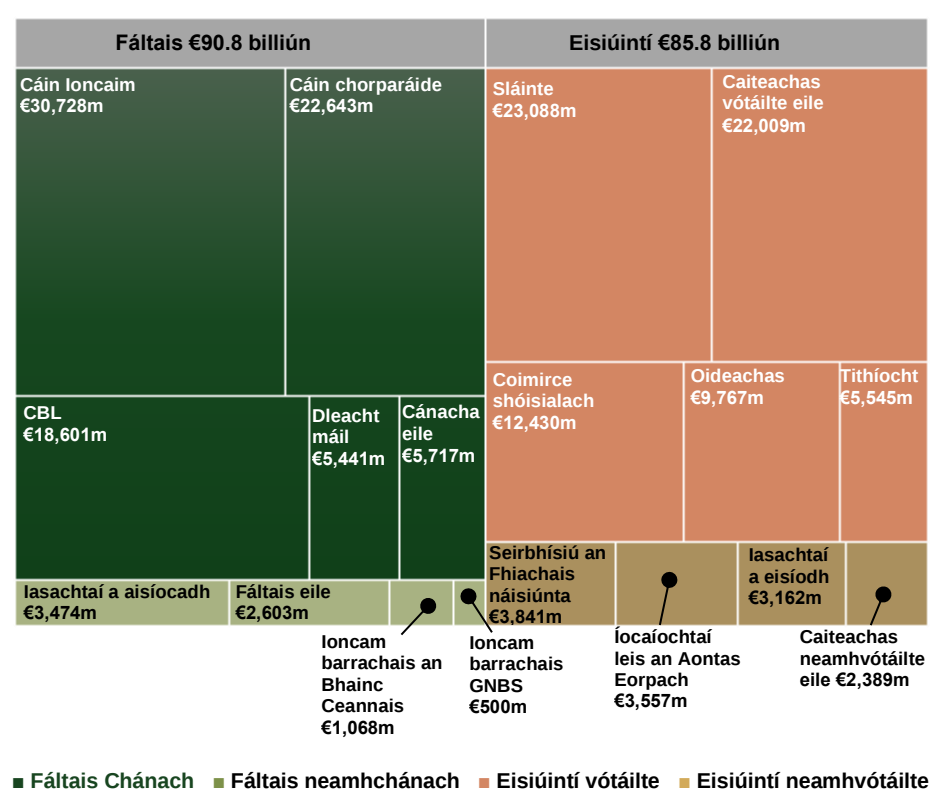
Nóta: a Áirítear le fáltais agus eisiúintí an Phríomh-Chiste seirbhísí ar an bhfiachas náisiúnta ach ní áirítear leo iasachtaíocht ar thug GBCN fúithi thar ceann an Stáit agus aisíoc an fhiachais náisiúnta. Féach Iarscríbhinn 1B, Fíor 1B.1 le haghaidh anailís ar fháltais agus eisiúintí an Phríomh-Chiste le haghaidh 2017 go 2022.

1.4 Nuair a fhaightear léargas níos iomláine ar fheidhmíocht fhioscach an Stáit in 2022, is léir go raibh barrachas ginearálta rialtais de thart ar **€8.1 billiún** ann. Is feabhas é sin de thart ar €14.9 billiún (nó 219%) ar an easnamh ginearálta rialtais de €6.8 billiún in 2021.¹

Fáltais agus eisiúintí an Phríomh-Chiste

1.5 B'ionann fáltais an Phríomh-Chiste in 2022 agus **€90.8 billiún**. B'ionann cánacha agus 92% de na fáltais (féach Fíor 1.2).² B'ionann iomlán na n-eisiúintí in 2022 agus **€85.8 billiún**, a chuimsigh eisiúintí le haghaidh seirbhísí vótáilte (85%), seirbhísí an fhiachais náisiúnta (5%), ranníocaíochtaí chuig AE (4%) agus caiteachas neamhvótáilte eile (6%).

Fíor 1.2 Fáltais agus eisiúintí an Phríomh-Chiste in 2022

Foinse: Cuntais Airgeadais 2022. Tá aon dífríochtaí dealraitheacha sna hiomláin mar gheall ar shlánú.

Fáltais Státchiste

1.6 Tháinig méadú thart ar €8.5 billiún ar fháltais iomlána an Phríomh-Chiste in 2022. Rinneadh méadú €14.7 billiún ar fháltais chánach a fhritháireamh go páirteach ag laghdú thart ar €6.9 billiún ar fháltais iasachta Státchiste le linn 2022.

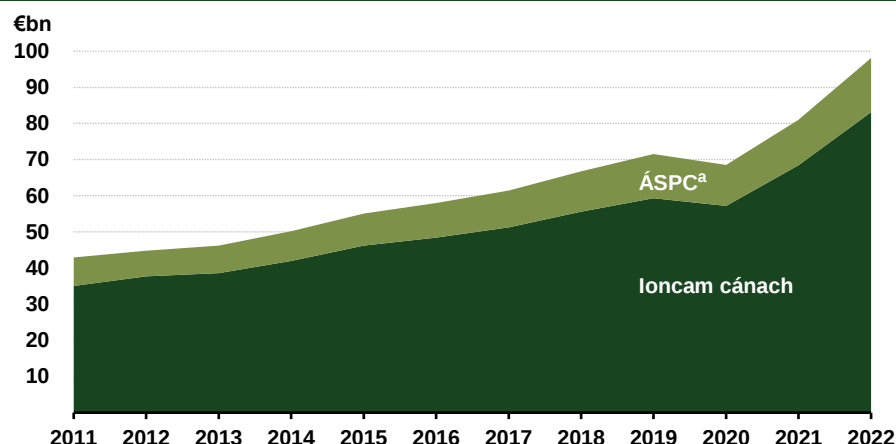
Fáltais chánach

1.7 B'ionann fáltais chánach in 2022 agus €83.1 billiún, an toradh cánach ba mhó a bhailigh an Stát riamh. Chuir méaduithe suntasacha ar cháin ioncaim (15%), ar cháin chorparáide (48%) agus ar CBL (20%) leis an toradh ollmhór sin (féach Fíor 1.3).

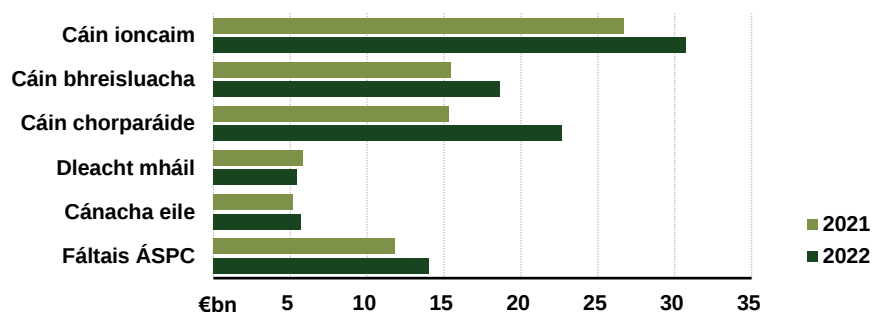
1 Is tomhas níos leithne ná iarmhéid an Státchiste é iarmhéid an rialtais ghinearálta. Tomhaiseann sé feidhmíocht fhioscach na hearnála rialtais ghinearálta, agus tá sé ina thagarmharc caighdeánach a úsáidtear chun críocha comparáide ar fud an Aontais Eorpaigh. Ullmhaíonn an Phríomh-Oifig Staidrimh staidreamh bliantúil agus ráithiúil maidir le hairgeadas an rialtais ghinearálta. Féach larscríbhinn 1A le haghaidh achoimre ar an staidreamh sin.

2 Leagtar amach anailís ar fháltais agus eisiúintí an Phríomh-Chiste (gan iasachtaíocht GBCN a áireamh) le haghaidh na mblianta idir 2017 agus 2022 in larscríbhinn 1B, Fíor 1B.1.

Fíor 1.3 Fáltais ioncaim chánach agus ÁSPC, 2011 go 2022

Athrú bliain i ndiaidh bliana de réir an chineáil fáltais

Foinse: Cuntais Airgeadais. Cuntais an Chiste Árachais Shóisialaigh.

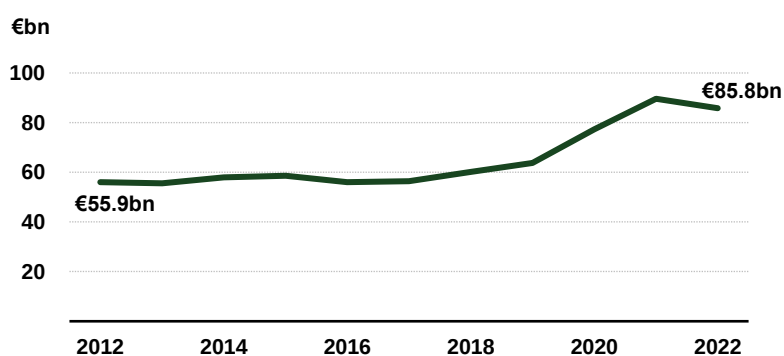
Nóta: a Íoctar fáltais ÁSPC isteach sa Chiste Árachais Shóisialaigh.

- 1.8** Ba iad fáltais ó cháin chorpáraide an dara sruth ioncaim ba mhó sa Stát in 2022, agus iad níos mó ná fáltais CBL den chéad uair riamh. B'ionann cáin chorpáraide agus 27% d'fháltais iomlána chánach an Státhiste, agus b'ionann fáltais CBL agus 22%.

Eisiúintí an Phríomh-Chiste

- 1.9** Tháinig laghdú ar eisiúintí ón bPríomh-Chiste in 2022 go €85.8 billiún — síos €3.8 billiún nó 4% ar an mbliain roimhe sin (€89.6 billiún) (féach Fíor 1.4).

Fíor 1.4 Eisiúintí iomlána an Státhiste, 2012 go 2022

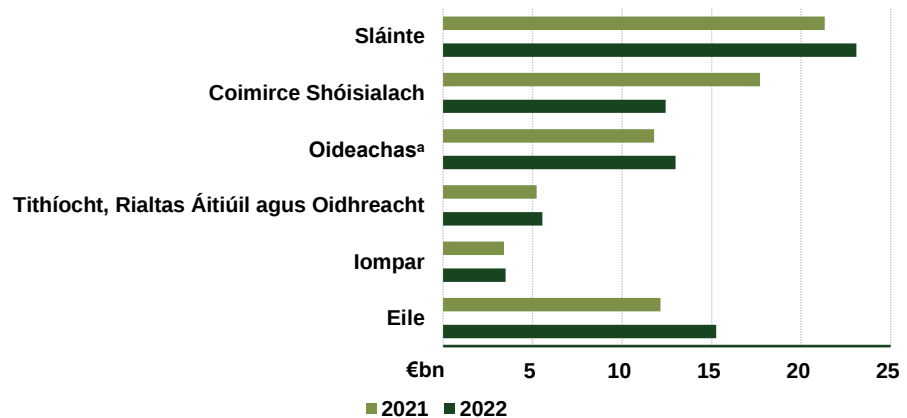

Foinse: Cuntais Airgeadais 2012 go 2022

Eisiúintí vótáilte

- 1.10** Tháinig méadú €1.26 billiún (2%) ar mhéireanna caiteachais Vótáilte go €72.8 billiún agus léirigh siad leithdháileadh maoinithe chun aghaidh a thabhairt ar bhrúnna costais maireachtála agus tacaíocht do dhídeanaithe ón Úcráin. Tháinig nach mór 50% den chaiteachas vótáilte ó dhá roinn — an Roinn Sláinte agus an Roinn Coimirce Sóisialaí (féach Fíor 1.5).

Fíor 1.5 Eisiúintí le haghaidh caiteachas Vótáilte roinne, 2021 agus 2022

Foinse: Cuntais Airgeadais 2022

Nóta: a Áirítear leis seo an Roinn Breisoideachais agus Ardoideachais, Taighde, Nuálaíochta agus Eolaíochta, ar tugadh €2.9 billiún in 2021 agus €3.2 billiún in 2022 di.

Íocaíocht faoisimh fiachais

- 1.11** I mí Eanáir 2020 agus i mí na Bealtaine 2021, thoiligh an tAire Airgeadais sciar na hÉireann d'acmhainní i gcuntais bhainistithe an Chiste Airgeadaíochta Idirnáisiúnta (CAI) a aistriú chuig Cuntais Riartha CAI don tSomáil agus don tSúdáin, chun críche riaráistí atá dlite don Chiste ag an dá thír a ghlanadh ó tá fiacha troma orthu agus iad bocht. Bhronn Éire thart ar €8.36 milliún san iomlán. Bhí thart ar €6.5 milliún den tsuim sin inchurtha i leith Bhanc Ceannais na hÉireann (CBI), agus an t-iarmhéid inchurtha i leith an Stáitchiste.

- 1.12** I mí Aibreáin 2022, chinn an Banc Ceannais Eorpach (BCE) go raibh úsáid acmhainní an Bhainc Ceannais chun faoiseamh fiachais CAI a sholáthar ag teacht salach ar Airteagal 123(1) den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh maidir le toirmeasc ar mhaoiniú airgeadaíochta, agus go raibh bearta ceartaitheacha riachtanach. I bhfianaise chinneadh BCE, ceanglaíodh ar an Stáitchiste aisíocaíocht a dhéanamh leis an mBanc Ceannais. Mar thoradh air sin, rinneadh íocaíocht aonuaire de thart ar €6.5 milliún leis an mBanc Ceannais i mí na Nollag 2022.^{1,2,3}

Muirir úis ar iarmhéideanna cistí poiblí

- 1.13** Úsáidtear an cuntas Barrachas Airgid Caiteachais Phoiblí (BACP) chun airgead barrachais a choinneáil, ar bhonn sealadach, i gcuntais agus i gcistí ar fud an chórais caiteachais poiblí. Tá an cuntas á shealbhú sa Bhanc Ceannais.

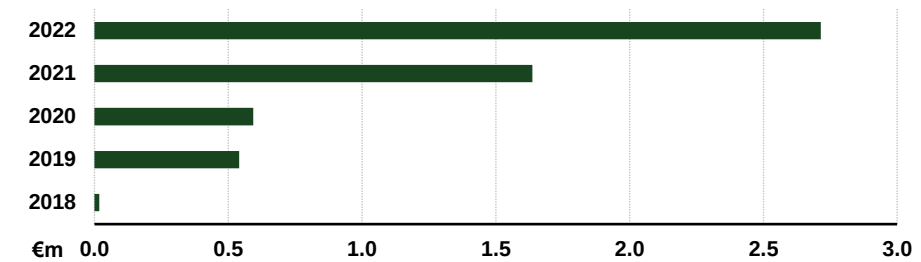
1 Is féidir *Tuarascáil Bhliantúil* an Bhainc Ceannais le haghaidh 2022 mar aon lena *Ráiteas Bliantúil Feidhmíochta* don tréimhse 2022–2023 a fháil [anseo](#).

2 Is féidir tuarascáil bhliantúil an Bhainc Ceannais Eorpaigh le haghaidh 2022 a fháil [anseo](#).

3 Soláthraítear leis an Acht um Chomhaontuithe Bretton Woods (Leasú), 2022, bunús dlí don íocaíocht.

- 1.14** In 2022, fuarthas suimeanna arbh fhiú €28.2 billiún iad san iomlán (2021: €20.6 billiún) sa chuntas BACP agus íocadh iomlán a bhí comhionann a bheag nó a mhór leo as an gcuntas. Ba é €2.1 billiún an méid a bhí i gcuntas BACP ag deireadh na bliana.
- 1.15** Gearradh ús diúltach ar chuntais an Bhainc Ceannais idir 2014 agus Meán Fómhair 2022 (nuair a d'fhill sé ar rátaí dearfacha). Tháinig méadú suntasach arís ar tháillí diúltacha úis a bhaineann leis an gcuntas BACP in 2022 (féach Fíor 1.6). Gearrtar táillí den sórt sin a eascraíonn as an gcuntas BACP ar an Vóta Airgeadais.

Fíor 1.6 Táillí úis dhiúltaigh ar an gcuntas BACP, 2018 go 2022

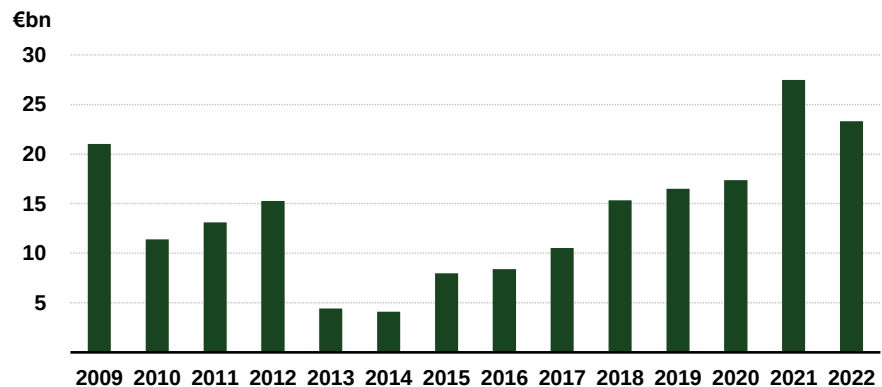
Foinse: Cuntas Barrachas Airgid Caiteachais Phoiblí (BACP)

Sócmhainní Stáitchiste

Iarmhéid airgid thirim an Phríomh-Chiste

- 1.16** B'ionann luach an airgid thirim a bhí i seilbh an Stáitchiste agus €23.3 billiún ag deireadh 2022 (féach Fíor 1.7). Léiríonn an laghdú de bhreis €4 billiún (15%) bliain ar bhliain tionchar na n-aisíocaíochtaí glanfhiachais de €7.8 billiún, méadú €1.4 billiún ar shócmhainní airgeadais eile agus an barrachas Stáitchiste de bheagnach €5 billiún. Féach larscríbhinn 1B, Fíor 1B.2.

Fíor 1.7 Iarmhéid airgid thirim an Phríomh-Chiste, 2009 go 2022

Foinse: Cuntais Airgeadais, 2009 go 2022

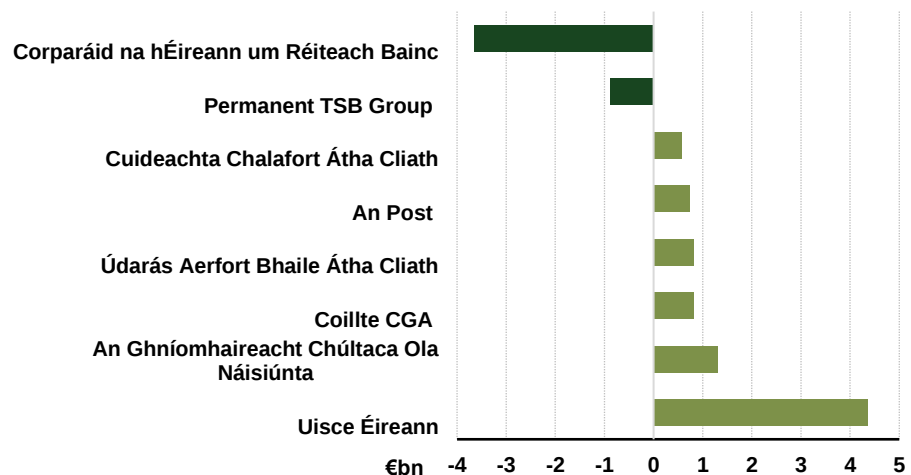
Iasachtú an Státhiste

- 1.17** Ag an 31 Nollaig 2022, bhí €3 billiún (2021: €1.7 billiún) de nótaí ráthaithe ón nGníomhaireacht Airgeadais do Thithe ar áireamh i sócmhainní airgeadais an Státhiste, €25 mhilliún de bhillí Státhiste agus €10 milliún de nótaí ráthaithe Chorpáid Baincéireachta Straitéiseach na hÉireann (CBSC).
- 1.18** Mura gcuirtear an Gníomhaireacht Airgeadais do Thithe ar áireamh, tháinig laghdú (thart ar €312 mhilliún) ar bhillí Státhiste agus nótaí ráthaithe CBSÉ, glaniasachtaí agus airleacain a soláthraíodh ón bPríomh-Chiste in 2022, agus díreach faoi bhun €1.8 billiún gan íoc ag deireadh na bliana (féach larscríbhinn 1B, Fíor 1B.3).
- 1.19** Le linn 2022, tugadh €2.4 billiún ar aghaidh chuig an gCiste Árachais Shóisialaigh chun críocha sreafa airgid. Níor fabhraíodh aon ús ar an iasacht agus aisíocadh í ina hiomláine roimh dheireadh na bliana.
- 1.20** D'eisigh an Príomh-Chiste €112 mhilliún san iomlán in 2022 chuig Uisce Éireann (Irish Water roimhe seo) faoi chomhaontú iasachta a rinneadh leis an Aire Airgeadais i mí an Mheithimh 2020. Cuirfear os cionn €1 billiún ar fáil d'Uisce Éireann faoin gcomhaontú chun fiachas tráchtála neamhthí atá ann cheana a aisíoc agus chun a riachtanais maidir le hiasachtaí uisce neamhthí a mhaoiniú amach anseo. B'ionann an tsuim iomlán a tarraingíodh anuas ag deireadh 2022 agus €614 mhilliún (féach larscríbhinn 1B, Fíor 1B.3).

Scairsheilbh i gcuideachtaí Éireannacha

- 1.21** Nochtar scairshealbha i 23 cinn de chuideachtaí Stáit agus phríobháideacha sna Cuntais Airgeadais.^{1,2} Taifeadtar leas an Stáit sna cuideachtaí sin ag costas stairiúil, agus b'ionann é agus €7.96 billiún an 31 Nollaig 2022.
- 1.22** Is ionann na scairshealbha ar chostas i gCorparáid na hÉireann um Réiteach Bainc Teoranta (IBRC), in Permanent TSB Group, in CGA Coillte, in Uisce Éireann agus in Údarás Aerfort Bhaile Átha Cliath agus díreach os cionn 95% (de réir luacha) de na scairshealbha iomlána mar a nochtadh iad i gCuntas Airgeadais 2022.

Fíor 1.8 Gluaiseacht i nglanluach sócmhainní an scairchaipitil i leith costas stairiúil, ag deireadh 2022

1 Féach ráiteas 1.8(A) de na Cuntais Airgeadais, 2022, is féidir a rochtain [anseo](#).

2 Tá sé luaite ag an Roinn Airgeadais nach ráitis chuimsitheacha airgeadais don Stát, dá shócmhainní agus dá dhliteanais iad na Cuntais Airgeadais agus go bhfuil leas ag an Stát i níos mó eintiteas ná na heintitis sin a leagtar amach sna Cuntais Airgeadais.

1.23 I mí na Nollag 2022, cheannaigh an Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara 4.9 milliún scair i gCuideachta Graí Náisiúnta na hÉireann ar chostas €6.2 milliún.

1.24 Go dtí deireadh 2013, nochtaí mionsonraí freisin sna Cuntais Airgeadais ar ghlanluach sócmhainní (NAV) na scaireanna.¹ Léirítear i bhFíor 1.8 an difríocht idir glanluach sócmhainní agus an costas cothromais stairiúil le haghaidh na n-ocht gcuideachta a raibh an ghluaiseacht ab airde acu. Ba é €11.74 billiún NAV iomlán na n-ocht gcuideachta sin amhail an 31 Nollaig 2022 agus ba é €7.67 billiún an costas stairiúil, difríocht de bheagnach €4.1 billiún. Mar sin féin, tá meath suntasach tagtha ar chailteanais oibriúcháin a thabhaigh IBRC agus Permanent TSB ar luach scairshealbha an Stáit sna cuideachtaí (- €3.6 billiún agus - €895 mhilliún, faoi seach) agus bhí méadú suntasach ar infheistíocht an Stáit in Uisce Éireann (€4.4 billiún).

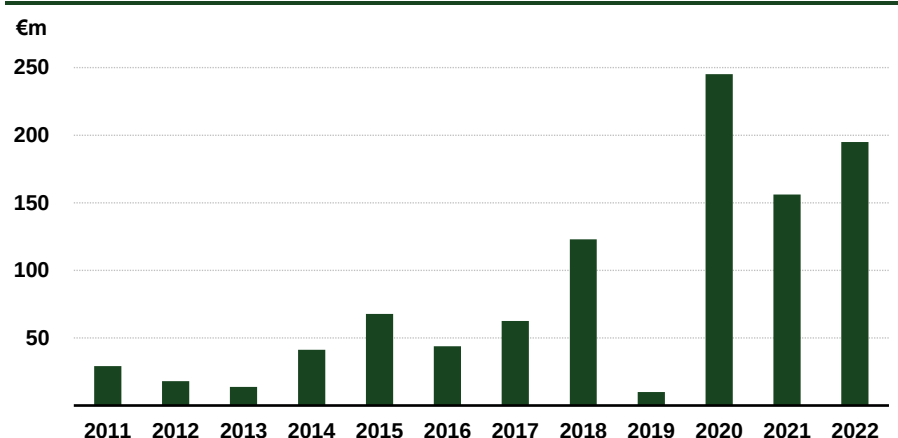
Cuntas Airgid Ilearraí

1.25 Is cuntas sealadach coinneála é an Cuntas Airgid Ilearraí a thaifeadann idirbhearta agus iarmhéideanna a fhaightear isteach i bPríomh-Chiste an Stáitchiste de ghnáth, ach a choinnítear siar go dtí go bhfaightear treoracha cuí leordhóthanacha don diúscairt deiridh. Is í an Roinn Airgeadais a bhainistíonn an cuntas agus, ag tosú in 2022, tugtar cuntas air in aguisín a ghabhann leis na Cuntais Airgeadais. Ó thaobh riaracháin de, is é an cuspóir ná an t-am a shealbhaítear cistí sa chuntas a íoslaghdú, lena chinntiú go bhfaightear iad isteach sa Phríomh-Chiste go pras.

1.26 B'fhiú díreach os cionn €548 milliún iomlán na bhfáltas isteach sa Chuntas Airgid Ilearraí (SMA) in 2022 agus b'fhiú agus €508 milliún na haistrithe amach chuig an bPríomh-Chiste. Ba é €195 mhilliún an t-iarmhéid a bhí sa chuntas ag deireadh 2022 agus fuarthas níos mó ná leath an mhéid sin sa 30 lá roimhe sin (féach Fíor 1.9). Ba é €156 mhilliún an t-iarmhéid ag deireadh 2021.

1.27 Ina dhiaidh sin, aistríodh formhór mór na bhfáltas chuig an SMA in 2022 amach as an gcuntas laistigh de cheithre mhí ón am a fuarthas iad. San áireamh san iarmhéid amhail an 31 Nollaig 2022 tá €2.9 milliún d'fháltais a coinníodh ar feadh tréimhsí níos faide ná 12 mhí. D'fhan roinnt méideanna níos lú san SMA ar feadh tréimhsí fada. Coinníodh dhá fháltas arbh fhiú €80,000 iad san iomlán sa chuntas le breis agus trí bliana.

Fíor 1.9 Iarmhéideanna deireadh bliana an Chuntais Airgid Ilearraí, 2011 go 2022

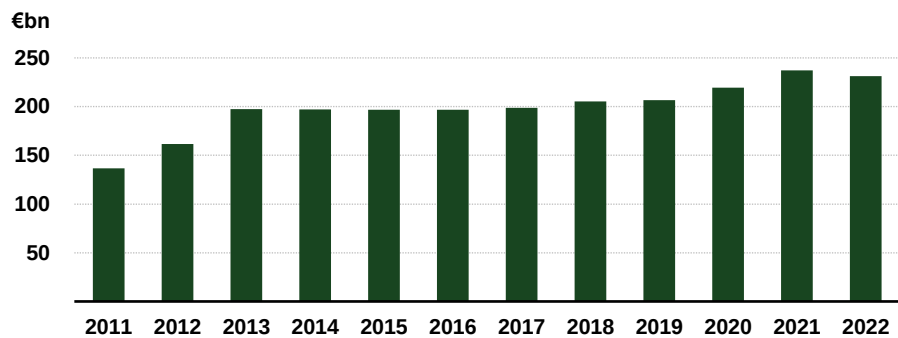
¹ Is ionann an glanluach sócmhainní, nó NAV, agus luach sócmhainní atá ag cuideachta lúide a dliteanais.

Dlíteanais an Státhchiste

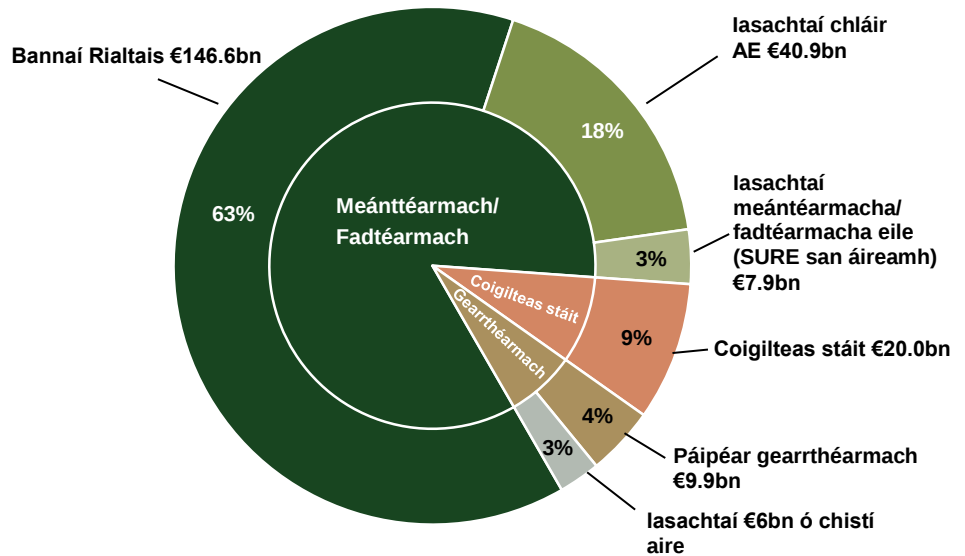
Fiachas náisiúnta

- 1.28** Tháinig laghdú 2.5% (beagnach €6 billiún) ar fhiachas náisiúnta na hÉireann in 2022 go €231.2 billiún ag deireadh na bliana (féach Fíor 1.10).¹
- 1.29** Iasachtaí meántéarmacha agus fadtéarmacha ba ea thart ar 84% (€195.3 billiún) den fhiachas náisiúnta ag deireadh 2022. Chuimsigh sé sin go príomha bannaí rialtais (ráta seasta, ráta comhlúthach, amúchadh agus bannaí atá nasctha le boillsciú), iasachtaí chláir AE (an Sásra Cobhsaíochta Airgeadais Eorpach agus an tSaoráid Eorpach um Chobhsaíocht Airgeadais) agus an ionstraim Eorpach um thacaíocht shealadach chun rioscaí dífhostaíochta a mhaolú i gcás éigeandála (SURE).
- 1.30** B'ionann an fiachas a tháinig as na scéimeanna éagsúla coigiltis Stáit agus €20 billiún, nó 9% den fhiachas náisiúnta ag deireadh 2022.

Fíor 1.10 Fiachas náisiúnta ag luachanna ainmniúla infhuascailte, ó dheireadh 2011 go deireadh 2022

Comhdhéanamh an fhiachais náisiúnta ag deireadh 2022^a

¹ Sainmhínítear 'fiachas náisiúnta' in alt 1 den Acht um Ghníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta, 1990, mar fhiachas an Státhchiste atá neamhíoctha de thuras na huaire.

Foinse: Ráitis Airgeadais Fhiachas Náisiúnta na hÉireann, 2022, Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta

Nóta: a Tá aon difríochtaí dealraitheacha sna hiomláin mar gheall ar shlánú.

1.31 B'ionann fiachas gearrthéarmach agus €15.9 billiún den fhiachas náisiúnta ag deireadh 2022. Chuimsigh sé sin 'páipéar gearrthéarmach' dar luach €9.9 billiún; iasachtaí €3.9 billiún ó Chiste Bhanc Taisce an Phoist; agus €2.1 billiún de chistí barrachais an Phámháistir Ghinearálta.^{1,2}

1.32 Tá an €9.9 billiún de pháipéar gearrthéarmach comhdhéanta de nótaí Stáitchiste agus nótaí an chisteáin lárnaigh. Bhí timpeall €8.4 billiún de na nótaí sin i seilbh comhlachtaí earnála poiblí, lena n-áirítear sealúchais shuntasacha ag an gCúlchiste Náisiúnta Barrachais (€2 billiún), ag an gCiste Árachais Shóisialaigh (€1.8 billiún) agus ag an gCiste Náisiúnta Oiliúna (€1.4 billiún). Bhí €1.4 billiún eile ina seilbh ag údarais áitiúla.

1.33 B'ionann eisiúint bannaí fadtéarmacha GBCN in 2022 agus €7.1 billiún (2021: €19.3 billiún).³ Eisíodh bannaí ag meánaibíocht ualaithe de bheagnach 15 bliana agus meántoradh ualaithe 1.1% acu. Áiríodh san fhiachas eisiúint bannaí a raibh aibíocht idir deich mbliana agus 28 mbliana acu (féach Fíor 1.11). Bhí eisiúint banna shindeacáite nua amháin ann (banna 10 mbliana) trínar tiomsaíodh €3.5 billiún.⁴

1.34 Chomh maith leis sin, thiomsaigh GBCN €0.2 billiún breise (2021: €1 billiún) i bhfiachas fadtéarmach eile faoina *chlár Nótaí Meántéarmacha Euro*. Bhí dhá láithriú phríobháideacha ar ráta seasta ann a raibh aibíochtaí fada idir 60 agus 100 bliain acu mar aon le meántoradh díreach os cionn 2%.⁵

1 Tá aibíocht bhunaidh atá níos lú ná bliain amháin ag fiachas airgid ghearrthéarmaigh páipéir.

2 Taifeadtar sa chuntas barrachais airgid caiteachais phoiblí (BACP) na hiasachtaí agus aisiocaíochtaí na gcistí barrachais a choinnítear i gcuntas soláthair an Phámháistir Ghinearálta.

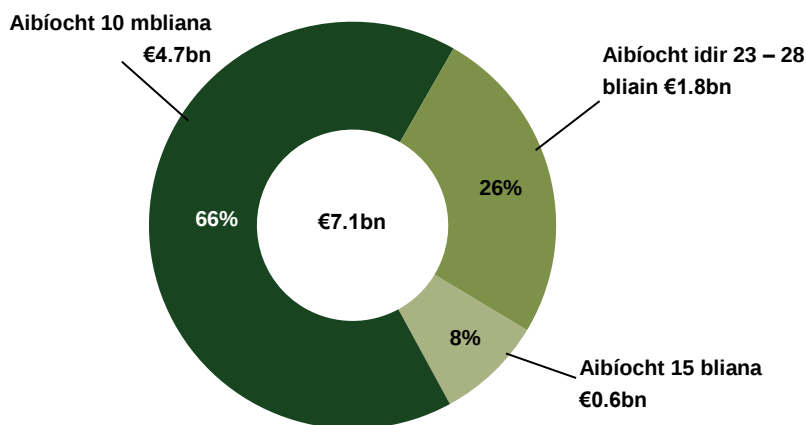
3 Cuimsítear leis seo €0.1 billiún (€0.8 billiún in 2021), a eisíodh i gceantanna bannaí neamhiomaíocha.

4 Is éard is díolachán banna shindeacáite atá ann ná eisiúint banna nua nó banna atá ann cheana trí shindeacáit déileálaithe príomha de bhannaí rialtais Éireannacha. Faoi láthair, aithníonn GBCN 14 dhéileálaí phríomha — ar forais idirnáisiúnta airgeadais iad a bhformhór — atá freagrach as cruthú margaidh agus díol agus dáileadh bannaí rialtais na hÉireann ar infheisteoirí deiridh.

5 Is éard is láithriú príobháideach ann ionstraimí fiachais (nótaí) a dhíol trí dhéileálaí príomha le hinfeisteoir deiridh aonair nó le roinnt infheisteoirí deiridh. Is gnách go dtarlaíonn na hidirbhearta sin mar gheall ar theagmháil ó infheisteoir le déileálaí príomha aitheanta a dhéanfaidh idirbheartaíocht maidir le téarmaí na heisiúna le GBCN.

6 Ligeann creat BGCE d'Éirinn tionscadail 'ghlasa' bhaillí a mhaoiniú trí BGCEanna a eisiúint. Tar éis cinneadh comh-aireachta i mí Iúil 2018, d'fhaomh an Rialtas an Creat.

Fíor 1.11 Eisiúintí bannaí rialtais GBCN, 2022^a

Foinse: Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta

Nóta: a Cuimsítear leis seo ceantanna neamhiomaíocha.

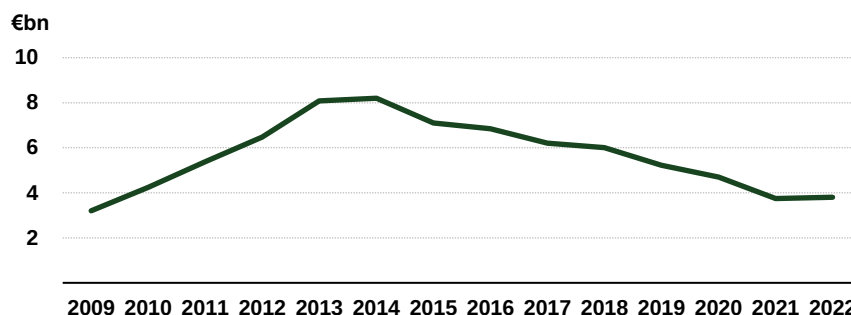
Banna Glas Ceannasach na hÉireann

1.35 Áirítear in iarmhéid bannaí rialtais ag deireadh 2022 €6.9 billiún (2021: €6.9 billiún) de bhannaí glasa arna n-eisiúint faoi Chreat Bhannaí Glasa Ceannasacha na hÉireann (ISGB).⁶ Tá na Bannaí Glasa deartha chun na gnéithe airgeadais a sholáthar d'infheisteoirí a bhaineann le bannaí caighdeánacha rialtais na hÉireann in éineacht le cleachtas margadh bannaí glasa ceannasacha, agus chun cabhrú le maoiniú a dhéanamh ar aistriú na hÉireann chuig geilleagar ísealcharbóin a bheidh athléimneach ó thaobh na haeráide de agus a bheidh inbhuanaithe ó thaobh an chomhshaoil de.

Costais seirbhísithe fiachais

- 1.36** Ba é €3.84 billiún an costas a bhain le fiachas náisiúnta na hÉireann a sheirbhísiú in 2022 — méadú 2.6% i gcomparáid le 2021 (féach Fíor 1.12). Chuimsigh an costas glan-ús de €3.59 billiún ar an bhfiachas náisiúnta, glan-ús a íocadh ar airgead tirim a bhí i seilbh an Bhainc Ceannais agus ar shócmhainní airgeadais eile de €112 mhilliún, agus táillí agus speansais oibriúcháin de €140 milliún.¹

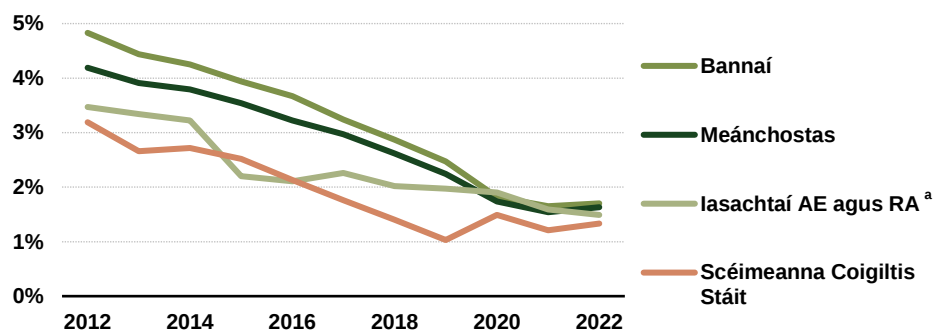
Fíor 1.12 Costais seirbhísithe fiachais, 2009 go 2022 (bunús airgid thirim)

Foinse: Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta

- 1.37** Is é an míniú atá ag GBCN ar an laghdú fada ar an gcostas maidir le seirbhísiú fiachais idir 2014 agus 2021 ná gur tharla sé go príomha mar gheall ar aibiú na mbannaí cúpóin arda — a eisíodh den chuid is mó le linn na géarchéime airgeadais ag deireadh na 2000idí — agus maoiniú níos saoire a chur ina n-ionad, mar aon le comhbhrú torthaí bannaí ceannasacha, rud a tharla de bharr chlár maolaithe chainníochtúil an Bhainc Ceannais Eorpaigh.
- 1.38** Léirítear na tosca sin freisin i meánchostas iasachtaí Stáit. Ag deireadh na bliana, measadh gurbh ionann an meánchostas ualaithe foriomlán seirbhísithe fiachais agus 1.63% (féach Fíor 1.13). Tháinig méadú beag air sin bliain ar bhliain freisin, ó 1.59% in 2021.

Fíor 1.13 Meánchostas ualaithe seirbhísithe fiachais, de réir an chineáil fiachais, 2012 go 2022

Foinse: Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta

Nóta: a I mí an Mhárta 2021, chuir GBCN i gcrích aisíoc iasacht dhéthaobhach na hÉireann ón Ríocht Aontaithe — cuid de chlár chúnamh airgeadais AE/an Chiste Airgeadaíochta Idirnáisiúnta.

¹ Ní áirítear sa ghlan-ús a íoctar ar airgead atá á choinneáil ag an mBanc Ceannais an €2.7 milliún d'ús diúltach an Bhainc Ceannais ar iarmhéideanna an chuntais BACP, a cuireadh de mhúirear ar Vóta 8 Oifig an Aire Airgeadais.

Spríoc fiachais an rialtais ghinearálta

- 1.39** Is tomhas níos cuimsithí ar fhéichiúnas an Stáit ná an fiachas náisiúnta é fiachas an rialtais ghinearálta (GGD), agus is é an tomhas caighdeánaithe a bhfuil dualgas dlíthiúil ar gach tír AE é a thuairisciú faoi Chonradh Maastricht é.¹
- 1.40** Ag deireadh 2022, b'ionann GGD agus €224.8 billiún. Tá an difríocht (thart ar €6.5 billiún) ann idir GGD agus fiachas náisiúnta mar gheall ar ghlanluacháil (ar chomhdhlúthú) na n-urrús fiachais atá i seilbh comhlachtaí rialtais eile agus mar gheall ar iasachtaí rialtais áitiúil lasmuigh d'earnáil an rialtais a chur leis.
- 1.41** Sonraíonn rialacha fíoscacha na hEorpa nár cheart GGD na mBallstát a bheith níos mó ná 60% den OTI nó, más mó é ná an figiúr sin, gur cheart é a laghdú go seasta i dtreo na sprice 60%.² De thoradh fás láidir OTI laghdaigh cóimheas GGD na hÉireann go 44.4% ag deireadh 2022, i gcomparáid le 54.4% ag deireadh 2021 (féach Fíor 1.14).
- 1.42** Tá sé ráite ag an Roinn Airgeadais, mar gheall ar shaobhadh staitistiúil ar OTI na hÉireann, nach dtugann cóimheasa a bhaineann le OTI léiriú ceart ar acmhainn aisíocaíochta gheilleagar na hÉireann. De bharr na cúise sin, glacadh sprioc nua d'Éirinn in 2019 a bhí bunaithe ar OIN*.³ Is é an sprioc náisiúnta ná an cóimheas fiachais le OIN* atá ag rialtas ghinearálta na hÉireann a laghdú go 60% de réir a chéile, agus tá sprioc eatramhach ann 85% den OIN* a shroicheadh faoi 2025 (féach Fíor 1.14).
- 1.43** Ag deireadh 2022, ba é 82.3% an cóimheas fiachais le OIN* (101.2% in 2021), i.e. níos fearr ná an spriocleibhéal do 2025.⁴

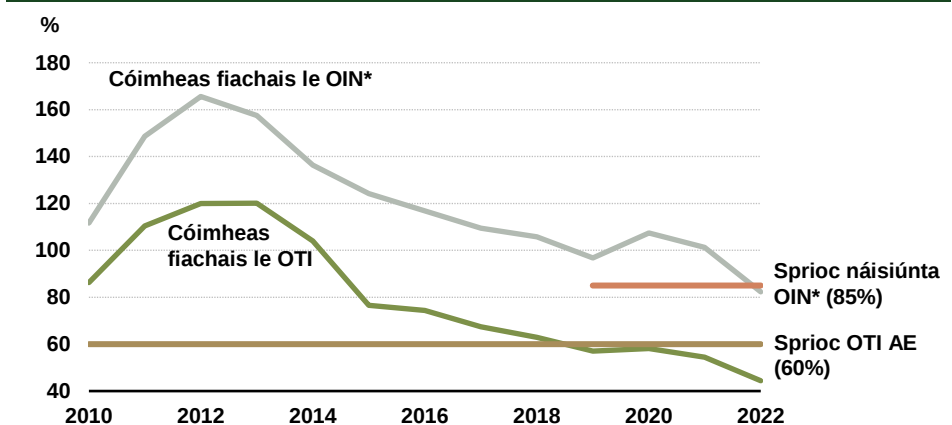
1 Cuimsíonn fiachas an rialtais ghinearálta dliteanais fiachais an rialtais láir, an rialtais áitiúil agus na gcistí slándála sóisialaí, gan fiachas atá dlite ó earnáil amháin den rialtas d'earnáil eile a áireamh.

2 Lig an Coimisiún Eorpach do bhallstáit AE ceanglais a chur ar fionraí ar bhonn sealadach chun a gcuid spriocanna fíoscacha a bhaint amach agus bearta buiséadacha cuí a ghlacadh chun aghaidh a thabhairt ar na cúinsí eisceachtúla a bhaineann le paindéim COVID-19.

3 Sainmhíníonn an Phríomh-Oifig Staidrimh Ollioncam Náisiúnta (OIN*) mar tháscaire atá deartha go sonrach chun méid gheilleagar na hÉireann a thomhas trí éifeachtaí an domhandaithe a eisiáimh.

4 Tuairiscíodh an cóimheas fiachais le OIN* le haghaidh 2021 mar 105.6% ar dtús. Leasaíodh an figiúr sin ina dhiaidh sin go 101.2%, mar a d'fhoilsigh an Phríomh-Oifig Staidrimh i mí Iúil 2023.

Fíor 1.14 Cóimheasa fiachais na hÉireann le OTI agus le OIN*, 2010 go 2022 (céatadán)

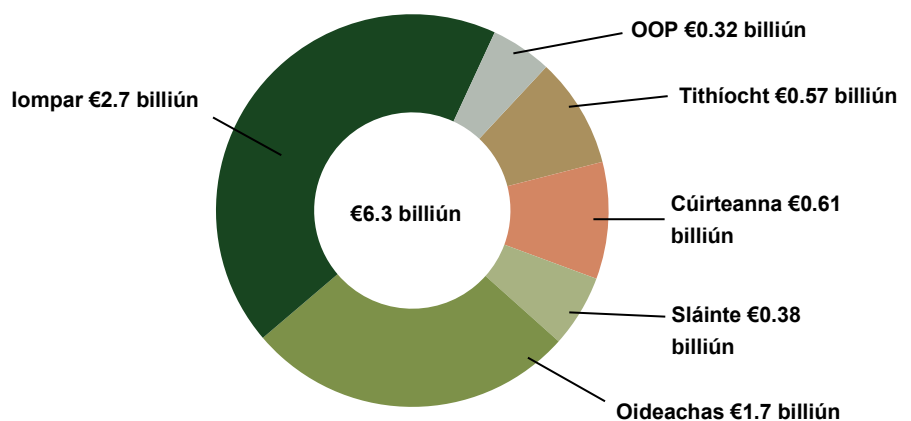
Foinse: An Phríomh-Oifig Staidrimh. An Roinn Airgeadais.

Dliteanais eile

Comhpháirtíochtaí príobháideacha poiblí

- 1.44** Is éard atá i gcomhpháirtíocht phríobháideach phoiblí (CPP) ná socrú idir údarás poiblí agus comhpháirtí príobháideach atá deartha chun sócmhainní agus/nó seirbhísí bonneagair phoiblí a fháil agus a sholáthar faoi chonarthaí fadtéarmacha. Déanann an comhpháirtí príobháideach an tsócmhainn a mhaoiniú agus a thógáil, agus ina dhiaidh sin cuirtear ar fáil í lena húsáid ag an bpobal agus íocann an Stát agus/nó úsáideoirí aisti (trí mhuirir úsáideoira) thar thréimhse fhada (25 bliana de ghnáth). Tagann an tsócmhainn faoi úinéireacht an Stáit ansin.
- 1.45** De ghnáth, breathnaítear ar CPPanna mar shásra maoinithe 'lasmuigh den chlár comhardaithe' ó thaobh an rialtais ghinearálta de, toisc nach gcuirtear dliteanais faoi chonarthaí CPP ar áireamh go hiondúil agus GGD á ríomh. Comhlíontar dliteanais de réir mar a eascraíonn siad as eisiúintí vótáilte as an bPríomh-Chiste, nó as muirir úsáideoirí i gcás tionscadail lamháltais CPP.
- 1.46** Déanfaidh an Roinn Caiteachais Phoiblí, Seachadta ar an bPlean Forbartha Náisiúnta, agus Athchóirithe na gealltanais a dhéanfar amach anseo faoi thionscadail CPP a rianú. Ag deireadh 2022, bhí 30 scéim CPP ag feidhmiú go hiomlán agus bhí sé cinn acu ag céim na forbartha. Ag an dáta sin, bhí ceangaltais CPP don todhchaí díreach os cionn €6.3 billiún (féach Fíor 1.15).
- 1.47** B'ionann an caiteachas ar íocaíochtaí aonadacha CPP agus thart ar €334 mhilliún in 2022. Faoi na margaí atá i bhfeidhm faoi láthair, tá an Státchiste tiomanta do thart ar €335 mhilliún in aghaidh na bliana ar an meán a íoc go dtí 2035.¹ Ina dhiaidh sin, tiocfaidh laghdú ar íocaíochtaí faoi na comhpháirtíochtaí sin, rud a tharlóidh go príomha toisc gur críochnaithe a bheidh na conarthaí níos sine a bhaineann leo.²

Fíor 1.15 Comhdhéanamh an chostais iomláin réamh-mheasta ar gach íocaíocht CPP gan íoc

¹ D'fhéadfadh go dtiocfaí méadú ar leibhéil bhliantúla chomhiomlána na n-aisíocaíochtaí le linn na tréimhse seo de réir mar a chuirtear conarthaí nua CPP i bhfeidhm.

² I gCaibidil 5 *Cuntasaíocht Vóta agus Bainistíocht Buiséid*, tugtar breac-chuntas ar thionchar iomlán an bhoilscithe ar chonarthaí i gcuntais leithreasa dar luach os cionn €10 milliún.

Foinse: An Roinn Caiteachais Phoiblí, Seachadta ar an bPlean Náisiúnta, agus Athchóirithe

Iarscríbhinn 1A Staidreamh airgeadais rialtais ón bPríomh-Oifig Staidrimh

Ceanglaíonn Europol, údarás staidrimh an Aontais Eorpaigh, ar gach ballstát raon staidreamh airgeadais a tháirgeadh a chomhlíonann na sainmhínithe comhchuibhithe agus na caighdeáin chomhchuibhithe laistigh de Chóras Eorpach na gCuntas 2010.

Tá an Phríomh-Oifig Staidrimh freagrach as tuairisciú oifigiúil a dhéanamh ar staidreamh airgeadais rialtais ghinearálta na hÉireann.

Cuimsíonn na haschuir airgeadais rialtais ghinearálta agus an staidreamh rialtais ghinearálta ón bPríomh-Oifig Staidrimh na príomhráitis seo a leanas

- Tábla 1.1 — airgeadas rialtais ghinearálta
- Tábla 1.2 — idirbhearta rialtais ghinearálta: ioncam, caiteachas, maoiniú agus easnamh
- Tábla 2.1 — rialtas ghinearálta; aicmiú mionsonraithe ar ioncam agus aschur
- Tábla 2.2 — rialtas ghinearálta; aicmiú mionsonraithe ar chaiteachas agus tomhaltas
- Tábla 3.1 — ollfhiachas rialtais ghinearálta agus glanfhiachas rialtais ghinearálta
- Tábla 3.2 — idirbhearta airgeadais rialtais ghinearálta
- Tábla 3.3 — rialtas ghinearálta: miondealú mionsonraithe ar a ghlanfhiúchas
- Tábla 3.4 — glanfhiúchas rialtais ghinearálta, ollfhiachas rialtais ghinearálta agus glanfhiachas rialtais ghinearálta.

Cuimsítear in earnáil an rialtais ghinearálta an rialtas láir agus an rialtas áitiúil, comhlachtaí neamhthráchtála faoi úinéireacht an Stáit agus cistí buiséadacha breise, na comhlachtaí tithíochta ceadaithe is mó agus ospidéal dheonacha.

Tá liosta iomlán na n-eintiteas foilsithe ar shuíomh gréasáin na Príomh-Oifige Staidrimh.

Iarscríbhinn 1B Táblaí sonraí

Fíor 1B.1 Comhdhéanamh fáltas agus eisiúintí an Phríomh-Chiste, 2017 to 2022^a

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	€m	€m	€m	€m	€m	€m
Fáltais						
Fáltais reatha						
Ioncam cánach	50,737	55,557	59,314	57,165	68,410	83,130
Ioncam barrachais an Bhainc Ceannais ^b	1,836	2,108	2,395	2,050	666	1,068
Fáltais ón gCrannchur Náisiúnta	227	225	251	270	290	258
Díbhinní ó chomhlachtaí Stáit	324	261	262	133	152	199
Ioncam barrachais GNBS	—	—	—	2,000	1,000	500
Ioncam reatha eile	478	311	440	197	422	413
Fáltais chaipitil						
Iasachtaí a réamhíocadh/a aisíocadh ^c	1,021	933	1,055	1,680	10,382	3,474
Bearta cobhsaíochta na hearnála airgeadais	3,723	341	682	3	—	—
An Cúlchiste Barrachais Náisiúnta	—	—	—	1,500	—	—
Fáltais ó AE	—	89	24	25	645	277
Fáltais chaipitil eile	30	483	6	5	274	1,455
Iomlán na bhfáltas	58,376	60,308	64,429	65,028	82,240	90,774
Eisiúintí						
Eisiúintí maidir le caiteachas vótáilte	46,291	50,445	54,146	67,849	71,579	72,840
Seirbhísíú fiachais náisiúnta	6,227	5,967	5,220	4,676	3,745	3,841
Ranníocaíocht le buiséad AE	2,016	2,519	2,432	2,569	3,507	3,557
Coimisiún an Oireachtais	110	131	126	132	133	137
Iasachtaí/airleacain ^c	963	975	935	1,523	10,264	3,050 ^e
Uisce Éireann (scaireanna, ranníocaíochtaí caipitil agus iasachtaí)	270	—	758	372	130	112 ^e
Aistriú chuig an gCiste Rialtais Áitiúil ^d	480	12	—	—	—	—
An Cúlchiste Barrachais Náisiúnta	—	—	—	—	—	2,000
Íocaíochtaí eile	113	160	165	224	255	251
Iomlán na n-eisiúintí	56,470	60,209	63,782	77,345	89,612	85,788
Barrachas/(easnamh) don bhliain	1,906	99	647	(12,317)	(7,372)	4,985

Foinse: Cuntais Airgeadais 2017 go 2022. Tá aon difríochtaí dealraitheacha sna hiomláin mar gheall ar shlánú.

- Nótaí:
- a Is comhdhlúthaithe atá idirbhearta chuntas an Phríomh-Chiste agus an Chuntais Fuascailte Seirbhísí Caipitiúla. Coinníonn GBCN an cuntas deireanach sin chun fiachas náisiúnta agus idirbhearta de ghnáthchineál baincéireachta a sheirbhísiú.
 - b Is éard atá sa mhéid a fhaightear isteach sa Phríomh-Chiste gach bliain go príomha an t-ioncam barrachais don bhliain airgeadais roimhe sin, de réir ráitis airgeadais iniúchta Bhanc Ceannais na hÉireann.
 - c Féach Fíor 1B.3 le haghaidh tuilleadh mionsonraí.
 - d Bainteach le cur i bhfeidhm fáltas cánach maoiné áitiúla (CMÁ), a cuireadh ar áireamh in ioncam cánach roimh 2018. Le héifeacht ón 1 Eanáir 2018, íocann na Coimisinéirí Ioncaim fáltas CMÁ go díreach isteach sa Chiste Rialtais Áitiúil, seachas go hindíreach tríd an bPríomh-Chiste.
 - e **Figiúirí ceartaithe:** Cuireadh an iasacht Stáitchiste €112 mhilliún d'Uisce Éireann in 2022 i láthair go mícheart roimhe seo, agus í sa ghrúpa céanna le hiasachtaí/réamhíocaíochtaí eile.

Fíor 1B.2 Gluaiseachtaí in iarmhéideanna airgid thirim agus sócmhainní airgeadais an Stáitchiste, 2017 go 2022

Gluaiseacht sa bhliain	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	€m	€m	€m	€m	€m	€m
Iarmhéid ag an 1 Eanáir	11,119	13,217	17,593	18,536	19,200	29,149
Glan-iasachtaíocht/(aisíocaíochtaí) an Stáitchiste sa bhliain	193	4,276	297	12,981	17,321	(7,783)
Barrachas/(easnamh) Stáitchiste	1,906	99	647	(12,317)	(7,372)	4,985
Iarmhéid ag an 31 Nollaig	13,217	17,593	18,536	19,200	29,149	26,351
Comhdhéanamh airgid thirim agus sócmhainní airgeadais ag an 31 Nollaig						
Iarmhéid airgid thirim an Phríomh-Chiste	10,533	15,338	16,502	17,362	27,474	23,306 ^a
Billí Cisteáin	—	—	—	—	—	25
Nótaí meántéarmacha ráthaithe ag CBSÉ ^b	85	85	25	—	10	10
Nótaí ráthaithe ag an nGníomhaireacht Airgeadais do Thithe	1,742	1,558	1,913	1,586	1,665	3,010
Maoiniú comhthaobhachta	857	612	96	252	—	—
Iarmhéid ag an 31 Nollaig	13,217	17,593	18,536	19,200	29,149	26,351

Foinse: Cuntais Airgeadais 2017 go 2022. Tá aon dífríochtaí dealraitheacha sna hiomláin mar gheall ar shlánú.

- Nótaí:
- a Áirítear leis iarmhéid €204,000 atá á shealbhú sa Chuntas Fuascailte Seirbhísí Caipitiúla (CFSC) (2021: €216,000).
 - b Bunaíodh Corparáid Baincéireachta Straitéiseach na hÉireann (CBSÉ) faoin Acht um Chorporáid Baincéireachta Straitéiseach na hÉireann, 2014. Is é an aidhm atá léi rochtain ar mhaoiniú solúbtha a chinntiú d'fhiontair bheaga agus mheánmhéide na hÉireann trí sholáthar maoinithe ar chostas níos ísle agus táirgí solúbtha a éascú. Is leis an Aire Airgeadais scairchaipiteal eisithe CBSÉ.

Fíor 1B.3 Iasachtaí agus airleacain, 2017 go 2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	€m	€m	€m	€m	€m	€m
An Ciste Eorpach um Ráthaíocht Talmhaíochta						
Iarmhéid tosaigh	770	740	725	750	670	655
Aisíocaíochtaí	(770)	(740)	(725)	(750)	(670)	(655)
Iasachtaí a eisíodh	740	725	750	670	655	670
Iarmhéid deiridh	740	725	750	670	655	670
An Ciste Árachais Shóisialaigh						
Iarmhéideanna tosaigh	—	—	—	—	—	—
Aisíocaíochtaí	—	—	—	(600)	(9,370)	(2,380)
Airleacain	—	—	—	600	9,370	2,380
Iarmhéid deiridh	—	—	—	—	—	—
An Ciste Cúitimh Árachais						
Iarmhéid tosaigh	706	636	636	556	414	345
Aisíocaíochtaí	(70)	—	(80)	(142)	(69)	(185)
Iasachtaí a eisíodh	—	—	—	—	—	—
Iarmhéid deiridh	636	636	556	414	345	160
Tacaíocht cobhsaíochta AE don Ghréig						
Iarmhéid tosaigh	347	347	347	347	344	323
Aisíocaíochtaí	—	—	—	(3)	(22)	(13)
Iarmhéid deiridh	347	347	347	344	323	310
Uisce Éireann						
Iarmhéid tosaigh	—	—	—	—	372	502
Aisíocaíochtaí	—	—	—	—	—	—
Airleacain	—	—	—	372	130	112
Iarmhéid deiridh	—	—	—	372	502	614
Iasachtaí agus airleacain eile						
Iarmhéid tosaigh	194	236	293	228	296	284
Comhshó iasachtaí/aisíocaíochtaí	(181)	(193)	(250)	(185)	(253)	(241)
Iasachtaí a eisíodh	223	250	185	253	241	—
Iarmhéid deiridh	236	293	228	296	284	43
Iarmhéid deiridh iomlán	1,959	2,001	1,881	2,096	2,109	1,797

Foinse: Cuntais Airgeadais, 2017 go 2022. Tá aon difríochtaí dealraitheacha sna hiomláin mar gheall ar shlánú.